

**Câteva aspecte privind situația județului Gorj în timpul pregătirii
și desfășurării revoluției de la 1821 condusă de Tudor
Vladimirescu**

Marinoiu Vasile

Abstract,

Two hundred years after the Revolution that was led by Tudor Vladimirescu, the author presents some aspects regarding the situation from the Gorj county during the preparation, progress and defeat of the 1821 Revolution from Wallachia. The preparation of the Revolution started as early as 1814 and until its trigger action in January 1821, Tudor Vladimirescu mobilized his Panduri Army, secured and set up the monasteries from the northern side of Oltenia to ensure a military resistance against the Turks.

During the revolution from the Gorj county many panduri captains raised. Although the revolution was defeated, its ideals triumphed ; the Phanariot regime was removed and Romanian rulers were named from that time on.

Through his battle and sacrifice, Tudor Vladimirescu's memory is still alive in the consciousness of the Romanian people.

Cuvinte cheie: Tudor Vladimirescu, revoluție, Țara Românească, județul Gorj, căpitani de panduri, Mănăstirea Tismana.

Keywords: Tudor Vladimirescu, the revolution, Wallachia, Gorj county, panduri captains, Monastery Tismana.

Anul acesta se împlinesc 200 de ani de la revoluția de reînnoire națională condusă de Tudor Vladimirescu (Foto 1).

Acum 100 de ani, la 10 mai 1921, regele Ferdinand I al României reînnoiește, transmitea un mesaj președintelui Academiei Române, profesorului Dimitrie Onciul, în care se arăta:

”... Domnule Președinte,

Întreaga țară sărbătorește anul acesta împlinirea a o sută de ani de la moartea lui Tudor Vladimirescu, care s-a ridicat în fruntea pandurilor Olteni pentru apărarea poporului greu apăsător de o vitregă ocărmuire seculară.

Mișcarea lui Tudor a fost o izbucnire a setei de dreptate a poporului român. Această trezire a puterii de viață ascunsă în sufletul obidit al Românului s-a îndeplinit în chip elementar și fără înrâuriri străine. Paharul suferinței se umpluse și Tudor a fost omul care a scos strigătul de alarmă, pornind la fapta mântuitoare. Cu Tudor începe o epocă nouă a reînnoirii naționale, epoca Românismului..... Ca un semn de cinstire și din parte-Mi a acestui erou național, care și-a dat viața pentru neamul său, dăruiesc Academiei Române suma de zece mii lei, spre a servi ca premiu pentru cea mai bună lucrare asupra vieții și faptelor lui Tudor, precum și asupra stării culturale și sociale din timpul său..... (foto 2).

În cele ce urmează vom arăta câteva aspecte privind contribuția gorjenilor la pregătirea, organizarea și participarea la revoluția din 1821.

Astfel, pregătirea revoluției a început încă din 1814, prin strângerea de arme și provizii, dar și atragerea diferitelor categorii sociale (moșneni în special) și mai ales a pandurilor, la ideile reînnoirii naționale, de înlăturare a domniilor fanariote și de instituire de noi reforme.

Criza economică-politică și națională se intensifică în al doilea deceniu al secolului al XIX-lea, fapt remarcat și de reprezentanții puterilor străine acreditați la București. Astfel, în raportul consulului englez de la București, William Wilkinson, se arăta că : *”...nu există pe lume un popor mai asuprit de un guvern despot și mai strivit de biruri și de angarale, decât țărani din Moldova și Muntenia.....¹*, iar consulul Franței la București, F. G. Laurençon într-un raport trimis la Paris în 1816, referitor la criza din Principat, dar și despre starea de spirit tensionată din țările române, arăta că : *”...poporul așteaptă cele mai mari binefaceri de la o revoluție, pe care o crede apropiată și pe care o așteaptă.....²*

Din această perioadă (1814 -1820), Tudor Vladimirescu a luat măsuri pentru întărirea mănăstirilor din Oltenia, în vederea unei apărări defensive de lungă durată. Transformarea mănăstirilor din zona subcarpatică în tabere fortificate încerca să suplinească lipsa de cetăți a Țării Românești.

¹ William Wilkinson, *An Account of the Principalities of Wallachia*, Londra, 1820, p. 155 .

² F. G. Laurençon, *Nouvelles observations sur la Valachie*, Paris, 1828, p. 61.

În eventualitatea unei rezistențe pe termen lung, mănăstirile fortificate ale Olteniei (din Gorj - Tismana, Crasna și Polovragi; din Vâlcea - Bistrița și Cozia ; din Mehedinți - Gura Motrului, Strehaia și Topolnița), au fost amenajate, aici strângându-se cantități însemnate de alimente, arme și muniție, alături de detașamente de panduri. Tudor declara că „...oștirile de peste Olt [...] le-am umplut cu zaharele și cu panduri; acolo mă pot ține doi sau trei ani, luptând pentru drepturile țării până le voi căpăta....”,³

La mănăstirea Tismana a conceput și redactat vestita ”Proclamație,, citită pe Câmpia Soarelui, la Padeș. Totodată, în documentele vremii se arată că :”... în vremuri grele sau când era silit a se ascunde de persecuția Domnilor, Tudor afla adăpost la Monastirea Tismana, unde avea amici devotați pe unii din părinții de la această Mănăstire, care îl ascundeau cu mare îngrijire....”,⁴ Fiind una din cele mai bine apărate mănăstiri, atât prin așezarea ei topo-geografică, ea fiind înconjurată de munți, cât și prin armele și proviziile strânse aici începând cu anul 1814. Tot aici, se afla și o importantă garnizoană de panduri, ce supravegheau și apărau plaiul Cloșanilor (din componența căruia făcea parte și Tismana), precum și a moșnenilor din zonă, gata oricând să pună mâna pe arme și să apere glia strămoșească.

De altfel, în calitatea sa de vătaf de plai, Tudor Vladimirescu era foarte apropiat de comunitatea călugărilor de la Tismana, dar mai ales de aceea a celor de la metohul acesteia, schitul Cioclovina de Jos, ctitorit de serdarul Petre Obedeianu la 1715. Aici el va contribui chiar cu bani pentru unele lucrări. Ca urmare a acestui fapt el este amintit și într-un pomelnic. Astfel, la 9 februarie 1812, în Pomelnicul schitului alcătuit de Chiriac ieroschimonah, este consemnat și numele comandirului pandurilor, precizând că este: „*Pomelnicul dumnealui slugerului Theodor, comandirul pandurilor, ot Cerneț sud Mehedinți*”, pentru ca în anul următor, să noteze pe același Pomelnic: „*Acest Theodor au ajutat la sfântul Schit Cioclov[ina] cu taleri 100, la chiliile și moara cea nouă, prin mine Chiriac ieroschimonah, duhovnic polc[ovnicului], pe care să cade a-l pomeni ca pe un ctitor, după cum și până acum. 1813, dechemvrie 31*”.⁵

Dintr-o însemnare (un pomelnic), de pe o carte bisericească, reiese încă odată gândul său spre cele veșnice și grija de sufletul lui și al părinților,

³ C.D. Aricescu, *Istoria revoluțiunii române de la 1821*, Craiova, 1874, p. 23; vezi și Micea T. Radu, *1821- Tudor Vladimirescu și revoluția din Țara Românească*, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 1978.

⁴ Ion Stoian, *Tudor Vladimirescu. Profil etic*, (manuscris publicat de dr. Dinică Ciobotea în volumul *Un om pentru istorie. Tudor Vladimirescu*, apărut în anul 2014 la Drobeta Turnu Severin, cu ocazia dezvelirii monumentului de la Cerneți)

⁵ Arhimendrit Veniamin Micle, *Cine a fost duhovnicul lui Tudor Vladimirescu ?* – articol apărut în volumul *Un om pentru istorie -2014*. Chiriac Râmnicăneanu va fi duhovnicul lui Tudor Vladimirescu timp de aproape 10 ani . Lui îi mărturisea Tudor toate frământările și zbuciumul lui sufletesc. Chiriac (Constantin înainte de călugărie) era originar din Râmnicu Vâlcea. Tatăl său, Petru Țârvelea era negustor de bogasiu (pânzeturi fine manufacturate, pentru căpтуșeli de haine), din Târgu Jiu, care s-a căsătorit cu Maria fiica preotului Ghinea din Râmnicu Vâlcea. Fiul acestuia Constantin, a îmbrăcat rasa monahală, luând mai târziu numele de Chiriac Râmnicăneanu. Ca frate la mănăstire Cernica, a purtat numele de Chiril, apoi în 1808 ajunge la mănăstirea Tismana, de unde în anii 1812 – 1813 s-a retras ca sihastru la schitul Cioclovina, până în 1814, când pleacă la muntele Athos, timp de un an.

binefăcătorilor și strămoșilor săi. Este o însemare olografă scrisă pe un Penticostar (tipărit în anul 1800), dăruit unei biserici ce se afla în plaiul administrat de el: „*S-au dat acest Penticostar bisericeii din Cloșani, județul Mehedinți (azi în Gorj) și pohtim pe preoții bisericeii acesteia, ce se vor afla ori în ce vreme, a avea trecute în pomelnicul de la proscomidie numele ce arăt mai jos, ca pre (ele) să le pomenească la sfântul jertfelnic. 1819 februarie 27; .* În pomelnic sunt scrise 11 nume (printre care și al părinților săi Costandin și Ioana), apoi a 2 arhieriei, 3 ieromonahi și 1 monah (de la mănăstirea Tismana), iar la sfârșit semnătura olografă:”*Theodor biv vel sluger,, .*

Recent (în anul 2019), ca urmare a unor cercetări arheologice preventive în incinta mănăstirii,⁶ s-a descoperit o ascunzătoare sub pardoseala bisericii paraclis cu hramul ”Sf. Ilie Tesviteanu”, (foto 3), construită de către Matei Basarab la 1651, la S-E de biserica mănăstirii. Această ascunzătoare, era probabil cunoscută de un număr restrâns de călugări și folosită ca atare, încă din timpul războiului austro-turc din 1787- 1791 de apărătorii mănăstirii într-o confruntare cu turcii , care prin trădare a fost cucerită de aceștia, însă cea mai mare parte din garnizoana mănăstirii s-a ascuns. În ea se puteau adăposti peste 50 de oameni (foto 4 și 5).

La sud de mănăstire, în imediata ei apropiere se află o peșteră, pe care Tudor Vladimirescu a prospectat-o, peșteră în care se găsea un izvor ce forma un lac, relativ adânc (cca 2 m), din care se alimenta cu apă potabilă mănăstirea, iar surplusul se vărsa în râul Tismana. Aici de altfel, a fost ascuns și tezaurul României în perioada anilor 1944 – 1947.

În ceea ce privește corpul militar al pandurilor, acesta a fost înființat temporar în Oltenia, de către domnitorul Alexandru Ipsilanti în timpul primei sale domnii (1774 -1782), având atribuții grănicerești și de poliție. Pandurii vor fi folosiți în timpul ocupației militare din anii 1789 – 1791, când austriecii au organizat cete de voluntari români în lupta împotriva turcilor.

Din 1806 corpul pandurilor va fi reactivat de spătarul Scarlat Ghica din ordinul domnitorului Constantin Ipsilanti. Aceștia se vor remarca în, mod deosebit, în timpul războiului ruso – turc din 1806 -1812, desfășurat, în mare parte, pe teritoriul țărilor române.

În urma păcii de la București, din 1812, domnitorul Ioan Gheorghe Caragea desființează corpul pandurilor, ceea ce va nemulțumi pe moșnenii care făceau parte din acesta. La 1821 ei vor alcătui principalul nucleu al oastei revoluționare.

De altfel, în revoluție s-au distins două nivele: Primul cel al moșnenilor care înconjoară pe Tudor Vladimirescu, călăuziți spre București de un program politic bine articulat și al doilea , cel al clăcașilor al căror orizont politic nu a depășit pe cel al unor răfuiele cu stăpânii de moșii.

Oastea revoluției de la 1821 a fost una de factură țărănească, recrutată din rândurile moșnenilor (țărani liberi), implicați nu doar în agricultură dar și în negustorie, iar mulți dintre ei și în activitățile militare, care aveau drept scop

⁶ Vasile Marinoiu et alii, *Raport de cercetare arheologică preventivă din anul 2019 – mănăstirea Tismana* (în curs de apariție).

apărarea granițelor, mai ales a celei de nord, dinspre Transilvania (vătășiile de plai Cloșani, Vulcan, Novaci, Horezu, Cozia etc.).

Schema organizarii oastei revoluționare de la 1821.

Comandant Tudor Vladimirescu

Infanterie-pedestrimă	Cavalerie	Artilerie	Elemente de asigurare materială
<i>Regimente (polcovnicii) formate din câte 1000 de panduri conduse de un polcovnic (colonel)</i>	<i>Escadroane numite tot căpităanii de câte 50 -100 de arnăuți sau 200 de panduri.</i>	<i>Tunuri mari și mici - (7 tunuri).</i>	<i>Care cu muniție,cu material de geniu cu provizii și bagaje</i>
<i>Cuprindea 10 căpităanii</i>			
<i>Căpităanii (companii) formate din câte 100 de panduri conduși de căpitani .</i>			

Se cunoaște faptul că Tudor Vladimirescu era un comandant autoritar și drept, el sancționând cu asprime abaterile de la disciplină și acțiunile de jaf.

Armata revoluționară era dotată cu armament de foc (puști, pistoale) și armament alb de izbire și tăiere – săbii, sulite, securi, coase, furci, măciuci etc.

Zona din nordul Olteniei a asigurat cele mai multe efective ale pandurilor. În armata pandurilor au mai fost recrutați și mici boiernași (de clasa a treia), de origine rurală și proaspăt intrați în rândul privilegiaților.

Se apreciază că aproximativ 75% dintre oștenii „*Adunării norodului*” au fost panduri, aceștia fiind recrutați nu numai dintre moșneni ci și din rândul clăcașilor. Recrutările s-au făcut în rândurile pandurilor prin făgăduirea de „...*leafă și slobozenie...*”, iar în rândurile țăranilor clăcași prin asigurarea scutirii „...*de orice dare...*” .⁷

Recrutările au fost impulsionate și de principiile enunțate în *Proclamația de la Padeș*, citită de Tudor Vladimirescu în ziua de duminică, 23 ianuarie/ 4 februarie 1821, în prezența a peste 100 de panduri.

⁷ Documente privind Istoria României. Răscoala de ala 1821, vol. V, București, 1959 – 1962, p. 21.

Efectivele oștii pandurilor au crescut neconținut, ajungând la peste 20.000 de oameni în tabăra de la Cotroceni (martie 1821). Această creștere rapidă a fost sesizată de reprezentanții marilor puteri la București sau Istanbul. Consulul austriac la Istanbul compara nucleul inițial al oștii pandurilor „...cu un bulgăre de zăpadă care are aparența de a se transforma într-o lavină (avalanșă)...”.⁸

Noua organizare a oastei pandurilor, s-a făcut îmbinând tradiția cu inovațiile în domeniul militar ale acelor timpuri. În perioada războiului din 1806-1812, subunitatea tactică de bază fusese batalionul cu un efectiv de 445 de oameni. Tudor a alcătuit o unitate tactică mai puternică și mai flexibilă – regimentul.

Astfel, infanteria a fost structurată pe sistemul zecimal, pe regimente (polcovnicii) de câte 1.000 de oameni, comandate de un colonel (polcovnic). Regimentul cuprindea 10 companii (căpităanii) a câte 100 de oameni, având în frunte un căpitan, ajutat de un ceauș.

Cavaleria, alcătuită în principal din arnăuți (de origine sârbă și albaneză) dar și din panduri, a fost organizată pe escadroane numite tot căpităanii. În subunitățile arnăuțești erau 50 – 200 de oameni, iar în cele pandurești - câte 100 de luptători.

Artileria, care dispunea la început de două tunuri, și-a mărit puterea de foc la șapte piese. S-a încercat fără succes cumpărarea câtorva tunuri de la Silistra, iar în tabăra de la Cotroceni mai mulți fierari, transformați în armurieri, au fost instruiți să fabrice țevi de tun din clopotele bisericilor bucureștene.

Subunitățile de geniu au fost formate pentru asigurarea lucrărilor de fortificare a taberelor de la Țânțăreni și de la Cotroceni (București).

La 1/12 martie 1821 Tudor Vladimirescu și oastea sa părăsesc tabăra de la Țânțăreni, îndreptându-se spre București, marșul său fiind grăbit de luarea în stăpânire de către eteriști a Moldovei și intenția acestora din urmă de a ajunge la București. Ca urmare a acestui fapt, Tudor urmărea să ajungă înaintea acestuia în capitala Țării Românești. În dimineața zilei de 10/22 martie, în urma unui sfat ostășesc, unde s-a stabilit planul de acțiune al forțelor concentrate la Slatina, *Adunarea Norodului* a pornit spre București. În ciuda condițiilor grele, prin „...noroaie, zăpadă și ninsori cu ploi amestecate...”, marșul s-a efectuat normal și disciplinat, realizându-se în medie 25 km pe zi, ceea ce corespundea, în acea epocă, cu normele pentru o armată regulată. La 19/31 martie armata revoluționară a ajuns la Cotroceni unde s-a încartiruit până la începutul lunii mai 1821.

Un rol important pentru armata revoluționară l-a jucat tabăra fortificată de la Cotroceni, unde s-au concentrat majoritatea trupelor revoluționare, aici fiind construită o tabără militară fortificată, prevăzută cu șanțuri de apărare și redute pentru tunuri. Tot în București s-a amenajat un sistem defensiv bazat pe mănăstirile Mihai Vodă, Radu Vodă, Antim și Mănăstirea Mitropoliei, situate în general pe înălțimi ușor de apărat. Principalul sfătuitor al lui Tudor Vladimirescu în fortificații, era inginerul transilvănean Gheorghe Lazăr (profesor la Sfântul Sava),

⁸ *Revoluția de la 1821 condusă de Tudor Vladimirescu. Documente externe*. București, 1971, p. 73

care se afla „...zilnic la Cotroceni, dând sfaturi cum să se întărească tabăra lui Tudor...”⁹.

Tot în cadrul efortului de modernizare a oștii au fost create și servicii pentru aprovizionare conduse de vistieri și slugeri, pentru fiecare unitate militară, aceștia ocupându-se cu preponderență pentru procurarea de alimente și dotarea armatei. Printre aceștia, s-a remarcat în primul rând, Pavel sau Papa Vladimirescu (fratele mai mare al lui Tudor, amintit ca vistier al doilea, vătaf la plaiul Cloșanilor numit de domnitorul Ioan Gheorghe Caragea la 20 iulie 1815. A contribuit la pregătirea și mobilizarea pandurilor din această zonă, alături de fratele său. După cucerirea mănăstirilor Gura Motrului și Strehăia a fost rânduit cu paza lor, având în subordine un corp de 200 de panduri. După părăsirea taberei de la Țânțăreni în martie 1821, va fi numit ispravnic la Craiova, iar ulterior a fost transferat ca ispravnic și comandir al oștilor în județul Gorj. Cade prizonier în urma bătăliei dintre panduri și turci, din iulie 1821, de la Slobozia, la vest de Târgu Jiu,. A fost arestat și trimis la Vidin, fiind ucis în drum spre Istanbul).

Bălașa, soția acestuia a născut în octombrie 1821, pe Ioan (Iancu) Vladimirescu (foto 6), ce are ca urmaș pe Constantin (foto 7).

Dotarea oștii cu armament a fost la început precară, astfel la Padeș, locuitorii ce se înrolau în armata revoluționară erau îndemnați de Tudor Vladimirescu, să vină cu propriile arme sau „...cu furci de fier și cu lănci...”¹⁰. Dotarea armatei a fost completată ulterior după preluarea armamentului și muniției din tabăra contrarevoluționară de la Coțofeni, sau prin preluarea armelor predate de trupele stăpânirii trecute de bunăvoie de partea pandurilor.

Revoluția de la 1821 a propulsat pe scena istoriei numeroși comandanți militari promovați exclusiv pentru meritele personale, cei „...dintâi conducători de oaste de la noi...” în sens modern, după cum aprecia Nicolae Iorga.¹¹ Principalele cadre de conducere ale oștirii revoluționare au fost furnizate de moșnenii gorjeni.

Printre aceștia amintim pe Dumitru Gârbea din Vladimir (foto 8), căpitan și om de încredere al lui Tudor, ajutor de vătaf de plai la Cloșani și participant alături de Tudor la războiul ruso-turc din 1806 -1812.¹²

Fiii lui Dumitru, Ioan și Nicolae Gârbea vor fi printre principalii ctitori ai bisericii cu hramurile ”Sf. Împărați Constantin și Elena, Sf. Ioan Botezătorul și Sf. Paraschiva,, din Vladimir construită în 1835 (foto 9),¹³ ei fiind reprezentați călări,

⁹ G. Bogdan Duică, *Gheorghe Lazăr*, București, 1924, p. 95 -96.

¹⁰ *Documente privind istoria României. Răscoala de la 1821*, vol. I, București, 1959, p. 208.

¹¹ Nicolae Iorga, *Istoria armatei românești. De la 1599 până în zilele noastre*, vol. II, ediția a II-a, Editura Ministerului de Război, București, 1930, p. 205.

¹² C. D. Aricescu, *op. cit.*, p. 26, 31, 32.

¹³ Biserica a fost construită în 1835, având drept ctitori, în afară de cei amintiți în pisanie și pe cei ce sunt pictați în interior, anume: Ioan Gârbea pitar, Nicolae Gârbea sătrar, Gheorghe Magheru mare paharnic și cavalier al ordinului Sf. Ana, căptanul Costandin V. Tunșianu, pitarul Avram Negreanu, Constantin Zână și Dimitrie Zăubeanu (ultimii doi, ginerii lui Nicolae Gârbea), Barbu Moscu, Bălașa vistihereasa, Ioan sân biv vistier Pavel Vladimirescu etc..

în pictura exterioară de pe latura de sud, realizată în 1844 de Matei zugravul din Craiova (foto 10).¹⁴

De asemenea, tot din Vladimir, au mai participat la revoluție, frații Dumitru și Ioniță Golumbeanu, care au fost căpitani de încredere ai lui Tudor. Aceștia au fost martori la discuția lui Tudor cu Alexandru Ipsilanti de la Colentina, unde Tudor a afirmat că nu puteau porunci amândoi în același loc : ”...două săbii nu încap într-o teacă... cărbunele nu poate sta la un loc cu înălbitorul...”,¹⁵ el dorind să aibă libertate de acțiune și încercând să nu pericliteze șansele de reușită ale revoluției române printr-o colaborare dezavantajoasă sau printr-o subordonare față de Eteria. Un alt om de încredere, Dumitru Golumbeanu, spunea după revoluție, că Tudor ascundea corespondența sa cu pașalele turcești de la Silistra și Vidin, în bastoane găurite.¹⁶

Tot din Gorj mai sunt amintiți : Alecu Vulturescu (stăpân al moșiei Aninoasa), amintit la 11 martie 1821, ca fiind în slujba revoluției; Barbu Cocoș din Groșerea¹⁷ (foto 11 și 12), amintit în documentele din timpul revoluției, ca vistier al III-lea,¹⁸ dar reprezentat cu titulatura de căpitan, în pictura exterioară de pe latura de sud a bisericii ”Sf. Voievozi”,- ctitorie a sa (foto 13), pictură realizată, desigur, după anul 1822¹⁹ : Vasile Tușianu din Tuși (Țicleni) : Ioan Moscu (stăpânul moșiei Vădeni, fiul lui Constantin Moscu ce avea moșie la Frasin și Musculești, vecin cu Vladimirul), sprijină aprovizionarea oastei lui Tudor : Dumitrache Borăscu sluger (din Borăscu)²⁰ : Șerban al Opriții, ceaș de panduri din Bârzeiu de Gilort :²¹ Ioan Petrescu *baraictar* (stegar) de panduri din Cărbunești :²² Sterie, căpitan de panduri din Boroșteni (lăsat de Tudor pentru paza mănăstirii Tismana) :²³ Dumitrașco

¹⁴ Vasile Marinioiu, I. Cămui, *Biserici monumete istorice din Gorj cu pictură murală exterioară*, Târgu Jiu, 2016, p. 247 -249.

¹⁵ *Documente privind istoria României. Răscoala de la 1821*, vol I, p. 190, 205.

¹⁶ *Idem*, p. 212.

¹⁷ I. Nacșu, *Lista cu numele pandurilor și căpeteniilor lor care au participat la răscoală sub conducerea lui Tudor Vladimirescu*, în ”Studii și materiale de istorie modernă, vol. I, București, 1957, p.431 – 451..

¹⁸ V. Marinioiu, I. Cămui, *op. cit.*, În tabloul votiv realizat în 1808 în biserica din Groșerea este amintit, alături de soția sa Dumitrana (ce este pictată gravidă), cu dregătoria de vistier: ” *Jupan vistier Barbu Cocoș* ,, și respectiv ”*Cocoana Dumitrana a dumn(ea)lui vistiaru...*,”

¹⁹ *Idem*, Pisania pictată deasupra ușii din pridvor, arată că biserica ”Sf. Voievozi,, din Groșerea a fost construită: „ În zilele Preainălțatului Împărat Alixandru Pavlovici / a toată Rusia care au fost într acea vreme cu război asupra turcilor / cu blagoslovenia preaiubitorului de D(u)mnezeu, episcopulu nostru / Nictarie sau făcut această sfântă mănăstire cu toată cheltuiala și osteneala acestor / titori pomeniți mai jos: Dumnealui vistiar Barbu Cocoși și cocoana Dumitrana /și blagoslovenia părintelui protopop Ioan,.....Mihai Zană, Ioan Boraiți, Barbu Bardan care au ajutat cine cu ce au putut / care la var, care la cărmidă or la cea trebuit ...Mihai brat Cornea Costescu /... Barbu brat Costan(din) Dovlete,... Mihu Safre... a dat o vieșoară,... 1808 ---- Dinu sân Mihai zug(ravu) ,,, p. 127 – 128.

²⁰ Emil Vârtosu, *Tudor Vladimiresc. Gglose. Fapte. Documente noi*, București, 1927, p. 97-98.

²¹ Petre Poni, *Statistica răzeșilor*, p. 198.

²² D. Bodin, *Tudor Vladimirescu în București*, în *Revista istorică română*, nr. VIII, 1943, fasc. II, p. 32.

²³ C.D. Aricescu, *op. cit.*, p. 95

Popescu din Câmpofeni, Matei Vijulan și Matei Giurgiulescu din Arcani (primii doi căpitani, au participat alături de Tudor și la războiul din 1806 -1812).²⁴

Unul din căpitanii de panduri importanți, din Gorj, a fost și Ioan Urdăreanu (stăpân al moșiei Urdari). El participase alături de Tudor și la războiul din 1806 - 1812, dar și la pregătirea revoluției, însă nesupunându-se ordinelor lui Tudor, după retragerea din București, acesta refuzând, împreună cu alții trei (Oarcă, Cuțui și Enescu) să dea în scris că vor răspunde cu viața lor de neorânduiriile ce se vor produce din partea pandurilor de sub comanda lor, va fi spânzurat pentru insubordonare, la Golești.²⁵

Tot din Gorj mai sunt amintiți căpitanii Ștefan Romanescu (logofăt al treilea) din Poiana și Romanești - plasa Jiului (unul din ctitorii bisericii "Sfinții Impărați,, construită în Romanești la 1820)²⁶. După revoluție, la 9 octombrie 1821, este amintit ca grămătic al medelnicerului Zamfir Bălțeanu, acesta din urmă fiind numit ispravnic al județului Vâlcea.

Este binecunoscută prietenia dintre Tudor și sameșul Vasile Moangă, din Târgu Jiu cel care l-a sprijinit în pregătirea și recrutarea pandurilor, deseori găzduit în casa sa, de pe actuala stradă Siret (foto 14), unde a poposit ultima dată la 21 ianuarie 1821, cu două zile înainte de adunarea de pe câmpia Padeșului, unde Tudor a citit vestita proclamație. El va fi numit, în timpul desfășurării revoluției, ispravnic al județului Gorj.²⁷

Mai sunt menționați în documente, Costin (sau Costi) Brătoianu din Târgu Jiu (sluger, ce fusese vătaf de plai la Novaci în 1811),²⁸ sau Ioniță Magheru, zăpciul plășii Amaradia și fratele său mai tânăr, Gheorghe Magheru, viitorul general și comandant al armatei revoluționare de la 1848 (care la cei 17 ani și-a făcut ucenicia armelor la 1821, fiind în subordinea polcovnicului Iordache Hristofi).²⁹

Dar trebuie să precizăm, că au fost și gorjenii care nu au aderat la ideile revoluției. Acești erau în cea mai mare parte din categoria boierilor și negustorilor, ce se vor refugia în Transilvania prin pasul Vulcan (la Sibiu, Deva, Hațeg etc.), sau Banat (Orșova) . În statistica cancelariei de la Viena se menționa că din Cărbunești se refugiază la Hațeg și Vulcan, un număr de 6 persoane, din Aninoasa 4 , Sterpoaia 7, Urdari 4, Motru 4, Rovinari 25, Romanești 8, din Sâmbotin 10 și peste 70 din Târgu Jiu.³⁰

²⁴ Vasile Cărăbiș, *Răzmerițe pe Valea Jaleșului*, în *Historica*, nr. I, 1970, p. 98 -99.

²⁵ Alexandru Ștefulescu, *op. cit.*, , p 277; vezi și Andrei Oțetea, *Tudor Vladimirescu și mișcarea ăteristă în Țările Românești, 1821 -1822*, București, 1945, p. 95 -96.

²⁶ Vasile Marinoiu , I. Cămui, *op. cit.*, p. 195 – 196.

²⁷ Alexandru Ștefulescu, *op. cit.*, p. 171; vezi și C. D. Aricescu, *op. cit.*, p. 26.

²⁸ V.A. Urechia, *Istoria Românilor*, tomul. IX, București, 1896, p. 631 - 632.

²⁹ *Biblioteca Academiei Române, doc. CCXC/ 98 și CCXC/ 100.*

³⁰ *Colecția Eudoxiu Hurmuzaki* (seria nouă/III). Documente culese și publicate de A. Oțetea, *op. cit.* , p. 358.

Revoluția condusă de Tudor Vladimirescu și represiunea otomană va stopa , pentru o perioadă de 3 - 4 ani, activitatea în domeniul edificării de construcții religioase așa cum arată și pisană bisericii ” *Sf Troiță și Sf. Vasile*,, din satul Strâmba Vulcan, (foto 15) comuna Ciuperceni, județul Gorj, unde era ctitor și Nicolae Glogoveanu, cu care a copilărit Tudor Vladimirescu.

Biserica a început a fi construită în 1819, dar datorită revoluției s-a terminat abia în 1824, așa cum se arată mai jos: ”...1819 - în zilele prealuminatului nostru Eu Alexandru vvd. și cu blagoslovenia preosfinției sale episcopulu nostru Chir Galaction și cu cheltuiala și osteneala acestor ctitori sau zidit această sfântă biserică iar i zugrăvit la leatu 1824 octo(m)brie Ziua 5 în zilele prealuminatului domnul nostru Dimitrie Alexandru Ghica voivod la anul al treilea după rebelie de clucer Nicolae Glogoveanu, Vasile Strănbeanu biv vel t(reti) logofăt ot to soția sa Catinca, copilul lor Ștefan”.³¹

În aceeași perioadă s-a început construcția bisericilor ”*Sf. Ioan Botezătorul*,, din satul Curtișoara (din imediata apropiere a culei Cornoii, azi în incinta Muzeului arhitecturii populare din Gorj), ”*Sfinții Împărați Constantin și Elena*,, din satul Romanești, aceasta fiind pictată abia în 1830, precum și a bisericii ”*Sf. Nicolae și Sf. Alexandru*,, din satul Cursaru, comuna Plopșor (pictată abia în 1841).

Interesant este și faptul că, în timpul revoluției de la 1821 începe și construirea unei alte biserici, cu zid de cărămidă, în județul Gorj, în satul Călugăreasa, comuna Prigoria (moșie a familiei Bengescu), ea fiind finalizată abia în anul 1822. Biserica cu hramul ”*Duminica Tuturor Sfinților*,, (foto 16) are drept ctitori pe marele paharnic Gheorghe Bengescu, jupâneasa Stanca, cu fiii lor Iorgu și Ștefan Bengescu.

Biserica a început a fi construită, probabil înainte de 1821 și zugrăvită după înăbușirea revoluției (din a doua jumătate a anului 1821 și până în octombrie 1822), ea fiind pictată în interior (foto 17) și exterior de o echipă de zugravi din școala de la Târgu Jiu în frunte cu ”*Mihai zugravul, ajutat de popa Dobre zugravul, Maria presbitera și Ioan, fiul popii Dobre*,, . Tâmpla bisericii a fost pictată, ceva mai târziu, în anul 1843 de către Matei zugravul din Craiova.³²

Inedită este pictura exterioară, prin care comanditarii (familia Bengescu, pictați în interior), cerea zugravilor să reprezinte călări pe *Dinică isprăvnicelu, Ioan postelnicu* (foto 18), *logof(ătu) Moldoveanu* (drept recompensă pentru paza și buna administrare a moșiei marelui paharnic Gheorghită Bengescu, în perioada refugiului lui și a familiei sale în Transilvania)³³. Cu totul inedit pentru o biserică

³¹ V. Marinoiu, I Cămui, *op. cit.*, p. 216

³² *Idem.*, p. 212.

³³ Precipitându-se evenimentele, turcii pătrund în țară, Tudor este ucis, iar mulți dintre revoluționari caută salvarea peste graniță, în Transilvania. Atunci, relatează Chiriac, „*am fugit și noi de la metohul Plăviceni, trăgând mare necaz pe drum de frica jăcmanilor...; au venit turcii, și am șezut un an la Brașov*”. Arhimandritul Partenie de la Tismana, „*neputând sta de iuțea vremii, au purces*

ortodoxă, este pictarea turcului ” *Bekir aga care a păzit curtea*,, reprezentat tot pe un cal, în galop, ce ține în mână dreaptă o sulită (foto 19).

Din păcate, în urma restaurărilor de după 1980, toate aceste reprezentări au fost acoperite cu mortar de var, ele fiind fotografiate în 1968 de Andrei Pănoiu.³⁴

Această reprezentare a celor patru călăreți poate fi explicată prin faptul că boierii Bengești nu au fost de acord cu ideile revoluționare ale lui Tudor Vladimirescu, ei refugiindu-se în Transilvania. La revenirea din refugiu, în august 1821 s-au hotărât să zugrăvească biserica din satul Călugăreasa.

Astfel, înfrumusețarea cu pictură a bisericii s-a efectuat din august 1821 și până în a doua jumătate a anului 1822 (probabil până în luna octombrie 1822, când armata turcă se retrage din Țara Românească, aceasta motivând reprezentarea lui Bekir aga care au păzit curtea boierilor Bengești în această perioadă de prigoană împotriva foștilor participanți la revoluție).

Asasinarea lui Tudor Vladimirescu la 27 mai 1821, a lipsit revoluția română de conducerea unitară de până atunci, iar ”*Adunarea norodului*,, a început ase dezorganiza treptat. Totuși, armata pandurilor nu s-a destrămat imediat, ea luptând cu trupele turcești, fie separat (la Slobozia –Târgu Jiu în iulie , ori mănăstirea Tismana în august 1821), fie în alianță cu eteriștii (la Zăvideni – Drăgășani, pe valea Oltului în iunie - iulie 1821).

Chiar dacă revoluția a fost înfrântă, idealurile sale însă au triumfat. Regimul fanariot a fost înlăturat, din 1822 fiind numiți domni pământenii în ambele principate române (Țara Românească și Moldova), iar reformele cerute de el vor fi înfăptuite treptat, în cursul deceniilor următoare.

Prin lupta și sacrificiul său, amintirea lui Tudor Vladimirescu a rămas vie în conștiința poporului român, ca un exemplu de mare patriot, care a luptat până la sacrificiul suprem, pentru interesele naționale și sociale ale românilor, el numărându-se printre figurile glorioase de eroi ale neamului românesc

peste munți”; la fel au procedat și Pafnutie și Iachint și Theodosie Bistrițeanu și alții, care au simpatizat sau sprijinit revoluția lui Tudor Vladimirescu.

³⁴ Andrei Pănoiu, *Pictura votivă în Nordul Olteniei*, Editura Meridiane, București, 1968, p.21.

1. *Portretul lui Tudor Vladimirescu, pictură în ulei pe lemn, realizată la sfârșitul secolului al XIX-lea de pictorul craiovean, Ioan Stăncescu- Giovanni (1870 -1912).Colecția Muzeului Județean Gorj.*

2 . Regele Ferdinand I și regina Maria omagiindu-l pe Tudor Vladimirescu din balconul Academiei Române, în mai 1921

3 . Biserica paraclis a mănăstirii Tismana cu hramul "Sf. Ilie Tesviteanul,,
ctitorie a lui Matei Basarab din 1651.

4. Ascunzătoarea de sub podeaua bisericii paraclysis.

5. Intrarea în ascunzătoare (lateral vest, având dimensiunile de 90 x 80 cm)

6 . *Portretul lui Ioan (Iancu) Vladimirescu, fiul lui Papa Vladimirescu (născut în octombrie 1821- decedat 7 ianuarie 1887). Tablou pictat în ulei pe pânză în anul 1848 de către pictorul Constantin Lecca (1807-1887). Colecția Muzeului de Artă din Craiova.*

7. Fotografia lui *Constantin Vladimirescu* (1858 – 1922), fiul lui *Ioan Vladimirescu*.

8. Casa căpitanului *Dumitru Gârbea* din *Vladimir* (sf. sec. XVIII).

9. Biserica "Sf. Împărați Constantin și Elena, Sf. Ioan Botezătorul și Sf. Paraschiva,, din satul Vladimir, construită în 1835 și pictată în 1844.

10. Pitarul Ioan și fratele său șetrarul Nicolae Gârbea (fiii căpitanului de panduri Dumitru Gârbea), pictați călare pe fațada de sud a bisericii din satul Vladimir, în anul 1844.

11. Biserica " Sfinții Voievozi,, din satul Groșerea, comuna Aninoasa, județul Gorj – construită și pictată în interior în 1808, iar în exterior, după 1822..

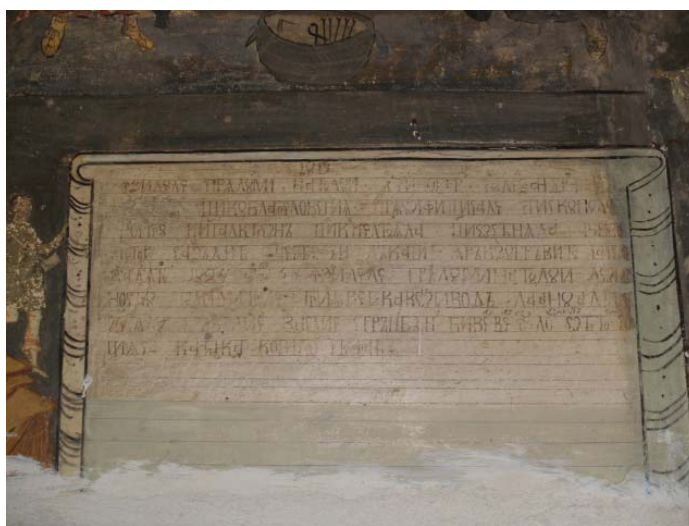
12. Tabloul votiv al ctitorilor bisericii din Goșerea pictat în 1808, unde sunt reprezentați vistierul Barbu Cocos și soția sa Dumitrana, alături de părinți lui, protopopul Ioan și jupâneasa Bălașa.

13. Căpitanul de panduri Barbu Cocos din Groșerea (pictură murală în frescă, de pe fațada de sud a bisericii, realizată după 1822 .

14. Casa sameșului Vasile Moangă (1753 -1849), din Târgu Jiu (sf. sec. XVIII).
și plăcile comemorative de pe ea..

15. Biserica "Sfânta Troiță și Sfântul Vasile,, satul Strâmba Vulcan, comuna Ciuperceni , județul Gorj - și pisania ei (1819 -1824).

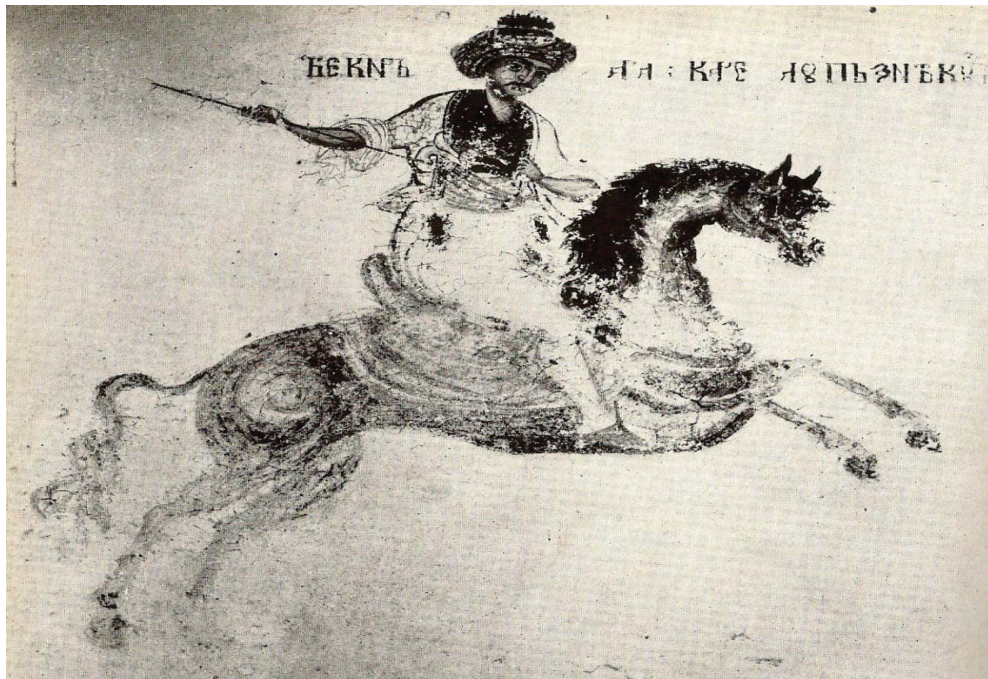
16. Biserica „Duminica Tuturor Sfinților”, sat Călugăreasa, comuna Prigoria (1821 – 1822).

17. Ctitorii bisericii din Călugăreasa - marele paharnic Gheorghiță Bengescu, soția sa Stanca cu fiii lor Gligorie și Ștefan.

18. Postelnicul Ioan (foto după A. Pănoiu)

19. Bekir aga "care au păzit curtea,,- (după A. Pănoiu).

Bibliografie selectivă

*** *Documente privind istoria României. Răscoala de la 1821*, Editura Academiei Republicii Populare Române, vol I – V, București, 1959 – 1962.

*** *Revoluția de la 1821 condusă de Tudor Vladimirescu. Documente externe*. Editura Academiei Române, București, 1971.

Adăniloaie Nichita, *Boierii și răscoala condusă de Tudor Vladimirescu*, București, 1956.

Adăniloaie Nichita, *Mișcarea revoluționară din 1821 și programul ei*, în *Historica*, nr. III, București, 1974.

Aricescu C.D., *Istoria revoluțiunii române de la 1821*, Editura Typographiei Române G. Chițiu și I. Theodorian, Craiova, 1874.

Arimia Vasile, *Revoluția din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu: Documente externe*, Editura Academiei Române, București, 1980.

Berindei Dan, *Revoluția română din 1821*, Ed. Academiei Române, București, 1991.

Berindei D. și Mutașcu Traian, *Aspecte militare ale mișcării revoluționare din 1821*, Editura Militară, București, 1973.

Bodin D., *Tudor Vladimirescu în București*, în *Revista Istorică Română*, nr. VIII, fascicula II, București, 1943.

Cărăbiș Vasile, *Răzmerițe pe Valea Jaleșului*, în *Historica*, nr. I, București, 1970.

Ciobotea Dinică, Osiac Vladimir, *Tudor Vladimirescu. Studii și documente*, editura Sitech, Craiova, 2011.

Constantinescu N.A., *Revoluția lui Tudor Vladimirescu din 1821*, București, 1921.

Constantiniu Florin, *O istorie sinceră a poporului român*, Editura Unnivers Enciclopedic Gold, ediția a IV-a, București, 2010.

Constantiniu Florin, *În numele acelorași idealuri. De la Simon Bolivar la Tudor Vladimirescu*, în *Magazin istoric*, nr. 4, București, 1981.

Cioran Mihai, *Revoluția lui Tudor Vladimirescu*, în *Nicolae Iorga – Izvoarele contemporane asupra mișcării lui Tudor Vladimirescu*, București, 1921.

Duică G. Bogdan, *Gheorghe Lazăr*, București, 1924.

Gîrleanu S.I., *Tudor Vladimirescu. Viața și fapta sa*, Editura Enciclopedică română, București, 1971.

Hurmuzaki Eudoxiu, *Documente privitoare la istoria românilor*, vol III, București, 1891.

Hasnaș Nicolae, Andriescu N., *În amintirea centenarului mișcării lui Tudor Vladimirescu. Album istoric, artistic și pitoresc al Gorjului*, Târgu Jiu, 1921.

Ionescu Ștefan, *Bucureștii în vremea fanarioșilor*, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1974.

Iorga Nicolae, *Istoria armatei românești. De la 1599 până în zilele noastre*, ediția a II-a, vol. II, Editura Ministerului de Războiu, București, 1930.

Iorga Nicolae, *Izvoarele contemporane asupra mișcării lui Tudor Vladimirescu*, București, 1921.

Iscru D. Gheorghe, *Revoluția română din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu*, Editura Casa de Editură și Librărie "N. Bălcescu, București, 1996.

Laurençon F.G., *Nouvelles observations sur la Valachie*, Paris, 1828.

Marinoiu Vasile, *Mărturii referitoare la revoluția condusă de Tudor Vladimirescu*, în Litua – studii și cercetări, nr. 3, Târgu Jiu, 1986.

Marinoiu Vasile et alii, *Raport de cercetare arheologică preventivă la mănăstirea Tismana- anul 2019 (în curs de publicare)*. Târgu Jiu, 2020.

Marinoiu Vasile, Cămui Iulian, *Biserici monumente istorice din Gorj cu pictură murală exterioară*, Editura Măiastra, Târgu Jiu, 2016.

Măneanu Mite, *Tudor Vladimirescu și epoca sa*, în revista Porțile de Fier, an.XIII, nr.19, Drobeta Turnu Severin, 2011.

Mihalache Marin, *Tudor Vladimirescu. Mișcarea revoluționară de la 1821 și drama conducătorului ei*, Editura Militară, București, 1971.

Mircea T. Radu, *1821 – Tudor Vladimirescu și revoluția din Țara Românească*, Editura Scrisul Românesc, Cariova, 1978.

Mocioi Ion, Neguleasa Dan, Gherghe O., Popescu Florina, *Omagiu - Tudor Vladimirescu, 1780 (?) – 1980. Documentar*, Târgu Jiu, 1980.

Neacșu I., *Lista cu numele pandurilor și căpeteniilor lor care au participat la răscoală sub conducerea lui Tudor Vladimirescu*, în Studii și materiale de istorie modernă, vol. I, București, 1957.

Nistor Ion, *Tudor Vladimirescu și Sfânta Alianță*, București, 1940.

Osiac Vladimir, *Mărturii documentare oltene despre Tudor Vladimirescu*, în Historica, nr. III, București, 1974.

Oțetea Andrei, *Tudor Vladimirescu și mișcarea eteristă în Țările Românești, 1821 -1822*, București, 1945.

Oțetea Andrei, *Tudor Vladimirescu și revoluția din 1821*, Editura Științifică, București, 1971.

Pănoiu Andrei, *Pictura votivă în Nordul Olteniei*, Editura Meridiane, București, 1968.

Stoian M. Ion, *Tudor Vladimirescu. Profil etic*, (manuscris din 1980, publicat de prof.univ. dr. Ciobotea Dinică, în volumul *Un om pentru istorie*, cu ocazia dezvelirii monumentului lui Tudor Vladimirescu, de la Cerneți, din anul 2014).

Ștefulescu Alexandru, *Gorjul istoric și pitoresc*, Tipografia N. D. Miloșescu, Furnisorul Curții Regale, Târgu Jiu, 1904.

Ștefulescu Alexandru, *Istoria Târgu Jiului*, Târgu Jiu, 1906.

Ștefulescu Alexandru, *Mănăstirea Tismana*, ediția a III-a, București, 1909.

Urechia V.A., *Istoria românilor*, tom IX, București, 1896.

Urechia V, A., *Istoria Românilor. Revoluția lui Tudor Vladimirescu (după documente noue) 1821 – 1822*, București, 1901.

Vârtosu Emil, *Tudor Vladimirescu. Glose. Fapte. Documente noi (1821)*, București, 1925.

Vârtosu Emil, *Documente despre panduri*, în *Arhivele Olteniei*, anul 13, Craiova, 1934.

Veniamin Micle, arhimandrit, - *Cine a fost duhovnicul lui Tudor Vladimirescu ?*, în volumul *Un om pentru istorie*, Drobeta Turnu Severin, 2014.

Wilkinson William, *An Account of the Principalities of Walachia*, Londra, 1820.

